

Gabi Čačinovič Vogrinčič *

Spoštovanje otroštva

POVZETEK

Knjiga Tima Loremana (2009) *Spoštovanje otroštva*, je bila zame pomembna, saj odlično ubesedi kako zelo smo odrasli zasedli in zakrili svet otrok, kot smo mi odrasli znali, razumeli in potrebovali. Loreman pravi, da otroštvo spoštujemo, če varujemo posebnosti tega življenjskega obdobja, ki je, kot pravi avtor, v nevarnosti, da ga docela določimo in zapolnimo odrasli. Otrok danes skoraj več nima časa, ki bi bil »prazen« na način, da bi lahko sam z njim razpolagal. Spoštvati otroka pomeni spoštovati njegove posebnosti, spoštovati kompleksnost otroških svetov, ki jih premalo poznamo: spoštovati otrokov čas, še posebej sedanjost, spoštovati otrokovo uživanje otroštva, spoštovati otrokove odnose z drugimi, spoštovati otrokov prispevek družini in družbi, spoštovati otrokovo individualnost in različnost, spoštovati in sprejeti otrokove spretnosti in sposobnosti. Mislim, da je v sodobni šoli nepoznavanje in nespoštovanje otroštva skupaj z nepripravljenostjo, da se lotimo dela skupaj z otroki in mladimi ljudmi, velika ovira za nujne spremembe, ki jih potrebujemo za razumevanje šole in učenja skozi odnos med otroki in odraslimi. Učenec potrebuje učitelja, ki za ustvarjanje učenja zna biti njegov spoštljiv in odgovorni zaveznik v delovnem odnosu. Predstavila bom akcijsko raziskovalni projekt pomoči učencem z učnimi težavami, ki smo ga postavili na konceptu spoštovanja otroštva tako, da je v središču glas učenca in dobili presenetljive, nove in drugačne odgovore o pomoči, ki jo učenec potrebuje za uspešno delo.

Ključne besede: spoštovanje otroštva, učenci z učnimi težavami, glas učenca, delovni odnos, proces pomoči.

Uvod

Knjiga Tima Loremana (2009) *Spoštovanje otroštva* odlično ubesedi, kako zelo smo odrasli zasedli in zakrili svet otrok, kot smo mi odrasli znali, razumeli in potrebovali. Loreman pravi, da otroštvo spoštujemo, če varujemo posebnosti tega življenjskega obdobja, ki je, kot pravi avtor, v nevarnosti, da ga docela določimo in zapolnimo odrasli. Otrok danes skoraj več nima časa, ki bi bil »prazen« na način, da bi lahko sam z njim razpolagal.

Spoštovati otroka, pravi Loreman (2009: 3), pomeni spoštovati njegove posebnosti, spoštovati kompleksnost otroških svetov, ki jih premalo poznamo: spoštovati otrokov čas, še posebej sedanjost, spoštovati otrokovo uživanje otroštva, spoštovati otrokove odnose z drugimi, spoštovati otrokov prispevek družini in družbi, spoštovati otrokovo individualnost in različnost, spoštovati in sprejeti otrokove spretnosti in sposobnosti. V vsakem zapisanem elementu so kompleksne, a lepe naloge, najprej za odrasle, potem postanejo skupne. Moja teza je, da gre za soustvarjanje novega.

Spoštovanje otroštva se soustvarja z otrokom v pogovorih, ki soustvarjanje omogočijo. Soustvarjanje je proces, je občutljivo vzajemno dogajanje, ki predpostavlja spoštovanje, zanimanje, skrb. Če želimo pogovor z otrokom soustvariti, mu moramo zagotoviti odprt prostor za pogovor, kjer mi odrasli v vlogi spoštljivega in odgovornega zaveznika, omogočimo otroku izkušnjo, da je ekspert iz izkušenj. To so pogovori, ki soustvarjajo razumevanje in smisel: poslušati, slišati, odgovoriti in spet: poslušati, slišati odgovoriti. Poslušati otroka, da bi

razbrali smisel, razumeli govorico; da bi mu odgovorili, preverili, ali in kako razumemo; poslušati znova.

Govorim o soustvarjanju spoštovanja otroštva in s tem o velikih paradigmatiskih spremembah, ki so potrebne v razumevanju in ravnanju odgovornih odraslih ljudi. Soustvarjanje spoštovanja otroštva je velik izziv našega časa in pogoj za drugačen svet in v njem drugačno šolo.

Koncept spoštovanja otroštva potrebujemo najprej in nujno v šoli, saj v šolo pride vsak otrok, prav v šoli vsak otrok mora dobiti izkušnjo uspešnega učenja, skupaj z dragoceno izkušnjo spoštovanja. Mislim, da je v sodobni šoli nepoznavanje in nespoštovanje otroštva skupaj z nepripravljenostjo, da se lotimo dela skupaj z otroci in mladimi ljudmi, velika ovira za nujne spremembe, ki jih potrebujemo za razumevanje šole in učenja skozi odnos med otroci in odraslimi.

Šola, v kateri se spoštuje otroštvo je od vseh otrok, taka, da v njej napreduje vsak učenec. Vsak na svoj edinstven način, a tako, da dobi izkušnjo napredovanja, učenja, izkušnjo, da zmore. V šoli, ki spoštuje otroštvo, se učenje soustvarja, v procesu učenja se sliši glas učenca. Njegov glas se sliši tam, kjer je, na tisti točki, kjer se trenutno nahaja in od koder mora izhajati, da bi napredoval. Nezanje se ne kaznuje, nagradi se znanje. V odnosu med učiteljem in učencem je učitelj spoštljiv in odgovoren zaveznik učenca, ki je strokovnjak iz svojih izkušenj. Učenci soustvarjajo učni proces v učeči se skupnosti. V šoli imajo vsi čas za učenje in ponavljanje. Prav vsi, otroci in učitelji. V dobri šoli vsi učitelji učijo solidarnost in pomoč, sodelovanje nadomešča tekmovanje. Otroštvo se spoštuje.

V podporo viziji drugačne šole bom predstavila tudi akcijsko raziskovalni projekt pomoči učencem z učnimi težavami, ki smo ga postavili na konceptu spoštovanja otroštva tako, da je v središču glas učenca in dobili presenetljive, nove in

*Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani

E-naslov: gabi.cacinovic@fsd.uni-lj.si

drugačne odgovore o pomoči, ki jo učenec potrebuje za uspešno delo.

Prve poglobljene raziskave o učnih težavah v letih 2001-2002 in 2003-2005 so bile objavljene leta 2008 v monografiji z naslovom Učne težave v osnovni šoli, problemi, perspektive, priporočila, urednica je bila Lidija Magajna. Rezultat poglobljenega znanja, poznavanja in razumevanja kompleksnega pojava učnih težav je že omenjeno gradivo Koncept dela: učne težave v osnovni šoli. Potrebovali smo še dobre strokovne podlage za učinkovito uporabo Koncepta v osnovni šoli. Obsežen razvojno-raziskovalni projekt Strokovne podlage za razvoj in uresničevanje Koncepta dela: učne težave v osnovni šoli smo pripravile Pedagoška fakulteta in Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani. Za projekt smo pridobili sredstva Evropskega socialnega sklada in Ministrstva za šolstvo in šport.

Raziskovalno delo je teklo v letih 2008-2011. Rezultati tega dela omenjene raziskave so zbrani v monografiji Učenci z učnimi težavami, Izvirni delovni projekt pomoči, urednica Lea Šugman Bohinc, 2011. Gre za akcijsko raziskovanje uporabnosti koncepta soustvarjanje pomoči na način delovnega odnosa in oblikovanje strokovne podlage za učinkovit prenos Koncepta dela učne težave v osnovni šoli v šolsko prakso. (Čačinovič Vogrinčič, 2002, 2006). Koncept predvideva vzpostavljanje izvirnega delovnega projekta pomoči za učenca takoj, v prvem koraku predvidenega kontinuuma pomoči učencu (*Koncept dela: učne težave v osnovni šoli, 2008:36*).

Na devetih šolah smo vzpostavili izvirni delovni projekt pomoči za 18 učencev z učnimi težavami. V izvirnem delovnem projektu smo povezali vse udeležene: razrednika, ki je običajno nosilec projekta, učitelje, starše in strokovne delavce tako, da smo skrbno varovali prostor za glas učenca. Pomembna naloga je bila raziskati proces soustvarjanja pogojev, da učenec sam artikulira pomoč, ki jo potrebuje, da sam ubesedi želen izid in prvi možen korak, da bi ga dosegel. Delovni projekt povezuje vse udeležene v procesu pomoči učencu tako, da jasno definira prispevek posameznika, a vedno na način, da se odrasli učencu pridružimo. Učenec z učnimi težavami potrebuje pomoč in podporo, da bi premagal težavo, ki ji brez pomoči ni kos. V izvirnem delovnem projektu skupaj z učencem soustvarjamo definicijo učne težave in pomoči, ki jo učenec potrebuje: pomoč razumemo kot proces soustvarjanja novih znanj, novih izkušenj, boljših izidov. Izvirni delovni projekt pomoči zagotavlja, da se v procesu spoštuje otroštvo in sliši glas učenca (Čačinovič Vogrinčič, 2011).

Spoštovanje otroštva

Lozmanova model spoštovanja otroštva sodi med temeljna znanja današnjega časa. Njegovo definicijo smo že zapisali zgoraj (Lozman, 2009: 3): spoštovati otrokov čas, še posebej sedanost, spoštovati otrokovo uživanje otroštva, spoštovati otrokove odnose z drugimi, spoštovati otrokov prispevek družini in družbi, spoštovati otrokovo individualnost in različnost, spoštovati in sprejeti otrokove spretnosti in sposobnosti.

Ta dragocen seznam potrebujemo starši, učitelji, vsi strokovnjaki, ki odločajo v življenju otrok. Meni je dragoceno izhodišče za delo na razvoju koncepta soustvarjanja učenja in utemeljevanju koncepta delovnega odnosa soustvarjanja in

izvirnega delovnega projekta pomoči, ki temeljita na spoštovanju otroštva.

Moja teza je, da se družina mora prva odzvati in sprejeti novo nujno nalogo tega tisočletja: soustvarjanje spoštovanja otroštva na način, da zagotovi odprt prostor za pogovor. To je nova, težka naloga in je možna, če spoštujemo otrokov čas, skupno sedanost. Gre dobesedno za soustvarjanje novega.

Za ravnanje spoštovanje otroštva potrebujemo čas. V naši raziskavi se je pokazalo, da je spoštovanje otrokovega časa in sedanosti z njim, najbolj krhko in ranljivo. Vemo, da učenec meri in doživlja čas drugače, a v svetu odraslih veljajo le naše mere. Prvo, kar v šoli naredimo je, da otroka utesnimo v odrasle meje: vse se meri, povsod se hiti, določa, odmerja, zahteva, preverja in ocenjuje v času, ki se zdi samo po sebi umeven okvir. Učencu, otroku, onemogoča, da bi se s časom učil ravnati.

Neoliberalni svet nam odraslim dokončno jemlje čas in mi smo na to pristali. Čas si moramo priboriti nazaj takoj, otroci ne morejo čakati. Pogosta pritožba odraslih v projektu je bila, da si učenec vzame preveč časa, da potrebuje preveč časa, da zavlačuje, da bi lahko prej in hitreje. Odrasli v otrokov svet vnašamo zmedo, kar ne podpiramo otroka, da se uči ravnati s časom po svoje, na svoj način. Pri našem delu v izvirnih projektih pomoči smo imeli težave s tem. Šele dovolj časa v varnem prostoru za pogovor je prineslo glas učenca, ki nam je povedal o času, kot ga razume in v njem zmore.

Enako težek ali morda težji učinek nespoštovanja otroštva je, da učencu in sebi jemljemo sedanost. Zdi se kot da v šoli zmanjkuje časa za sedanost z učenci, za postanek z njimi. Večina odnosnega se vrti okrog preteklosti (kaj je učenec naredil, česa ni...) in v bodočnosti, (kaj je treba, popraviti oceno, spremeniti ravnanje). Iz pouka izginja proces, čas skupnega dela in živega procesa učeče se skupnosti, ki si jo delijo učenci in učitelji v vsakokratni sedanosti.

Pa vendar je čas, ko smo z učencem, najbolj dragocen čas. V sedanosti se vedno znova zgodi cel dragocen krog: učencu se pridružimo, ga sprejmemo tam kjer je, mu odgovorimo, da bi se on pridružil nam v varnem procesu raziskovanja in soustvarjanja med učiteljem, ki je učenčev spoštljiv in odgovoren zaveznik, in učencem, ki je ekspert iz izkušenj, kot imamo navado reči. Tako se soustvarjajo nove možnosti.

V izvirnih delovnih projektih smo morali premagati in smo premagali strah pred sedanostjo, o kateri govori E. Von Baumhuhl, ko pravi, da je čas, ko smo z otrokom, najbolj dragoceni čas, ki ga ni mogoče z ničemer nadomestiti (Von Baumhuhl, 1979). Morda je najpomembnejši prispevek naše raziskave prav postavljanje okvira, vzdrževanje in varovanje časa za delo v vsakokratni sedanosti. Koncept delovnega odnosa soustvarjanja temelji na živem, ustvarjalnem delu v sedanosti.

Odrasli, ki se učimo spoštovati otroka skupaj z njim, bomo bolj varovali življenjski svet otroka, njegovo pravico do boljše prihodnosti in njegovo upanje, da mu bo dobro. Ne bomo mogli zlahka zožiti odnosa z otrokom zgolj na delo z učno težavo. Z Lozmanom bi vsem nam rada povedala: moramo se naučiti spoštovanja otrokovega veselja in užitka, njegove odnose z drugimi, bolj spoštljivo videti, kaj da svoji družini, kaj nam prinese v razred, spoštljivo raziskovati njegove spretnosti in sposobnosti, ko sprejmemo njegovo različnost.

Prav v šoli je vprašanje, v čem otrok uživa, zanemarjeno, a pomembno vprašanje in učitelj mora vedeti zanj in spoštljivo ravnati z užitki in veseljem. V izvornih delovnih projektih pomoči z učenci imamo vedno čas za proslavljanje, za postanek v veselju in radosti.

V solidarni učeči se skupnosti so odnosi delovna tema, saj se jih učenci morajo učiti razumeti, vzpostavljati, spreminjati. V izvornih delovnih projektih pomoči z učenci imamo vedno čas za proslavljanje, za postanek v veselju in radosti.

O prispevku učenca šoli, družini, prav tako nismo vajeni misliti, a nas stroka in odraslost zavezuje, da to delamo. Ne štejejo le spretnosti in sposobnosti, ki jih šola zahteva. Štejejo vse spretnosti in sposobnosti otroka, ker so dragocena človeška bogastva.

V dobri šoli vsi učitelji učijo solidarnost in pomoč, sodelovanje nadomešča tekmovanje.

Soustvarjanje pomoči v šoli

S konceptom soustvarjanja v delovnem odnosu, kjer smo odrasli spoštljivi in odgovorni zavezniki otrok, ki so strokovnjaki iz svojih izkušenj, smo prinesli najprej varen prostor, da učenec zase in za nas začne raziskovati o času zase, o uživanju, o odnosih z drugimi ... V konceptu soustvarjanja na način delovnega odnosa pa dobimo skupni okvir za odgovor na vprašanje kako. Kako bomo spoštovali, kako bomo vedeli? Potrebujemo tak odnos in tak pogovor, da nam otrok pove o uživanju, o odnosih z drugimi, o svoji edinstvenosti, o sedanjosti, kot jo vidi prav zdaj, o prispevku družini in družbi, o spretnostih in sposobnostih. Da pove, izkusi, pokaže in dobi izkušnjo, da je viden, slišan. Ne gre samo zato, da mi spoštujemo, otrok potrebuje izkušnjo o našem spoštovanju. Zato potrebujemo pogovore, ki se nikoli ne končajo, neskončne možnosti, da se preizkusi, da se preizkusimo skupaj. In potrebujemo čas za sedanjost z otrokom.

Proces soustvarjanja se je začel že prav prvega dne in že prav prvega dne so učenci prevzeli svoj delež, mi odrasli pa smo vstopili v učenje spoštljivega ravnanja. Sodelovanje smo začeli, kot ga običajno začnemo: v fokusnih skupinah (učenci, starši, učitelji, svetovalni delavci) in potem skupaj, v plenumu.

Prav učenci so nam ubesedili temeljna izhodišča za raziskovanje učinkovite učne pomoči. Tri pomembne stvari so nam povedali. Iz uvodne predstavitve so posvojili mojo razlago besede pomoč in procesa pomoči. Bistvo pomoči, sem jim rekla, razumemo, če besedo zapišemo drugače. Pomoč je v resnici *po moč*. Učenec prihaja *po moč*, da bo imel *več moči* in ne manj, da bo zmogel! Povedali so nam, da si prav to želijo. In z velikimi črkami izpisali na tablo besedo PO MOČ. Opisali so nam pomoč, ki si jo želijo: da bi se učiteljica usedla k učencu in mu razložila snov, tako, da jo bo res razumel. In da bo vztrajala pri njem, potrpežljivo počakala. Ker potrebujejo čas. Lahko zapišemo: da se spoštuje učenčev čas. In končno so nam povedali, da hočejo znati, hočejo biti dobri učenci. In še posebej spoštovanja vredna izjava: moramo razumeti, da bi se lahko naučili.

Tako so učenci jasno povedali, kaj je želeni izid: hočejo znati, hočejo biti dobri učenci, a zato potrebujejo *po moč* za več moči, da bodo zmogli. In učitelja, ki bo znal razložiti, to hotel in bil potrpežljiv.

Od tega dne so to bili cilji projekta, a za vsak korak v zeleno smer smo potrebovali glas učenca. Potrebovali smo njegovo razlago izkušnje »več moči«. Učenec je poročal o veselju, da zdaj ve, česa ni znal ali kako se naloga naredi. Učenci so nam poročali o tem, kaj deluje in česa ne znajo uporabiti ali ne potrebujejo. Brez učenke ne bi mogli razumeti, kaj je drugače zdaj, ko se ne boji. To so vsakokratne teme delovnih pogovorov. Ne moremo biti uspešni, če v središče ne postavimo učenčevega glasu. Tako preprosto je: kako naj vemo brez učenčevega deleža, ko vendar gre za njegovo potovanje. Vsi učenci so napredovali, starši, učitelji in raziskovalke smo se spreminjali, pogosto presenečeni smo se učili gledati na učence iz perspektive moči in jim nuditi podporo in pomoč.

Prav to smo počeli v izvornih delovnih projektih pomoči. Varovali smo učenčevo edinstvenost, ko smo se pridružili njegovemu razumevanju učne težave, varovali smo njegovo samospoštovanje, ko smo soustvarjali izkušnje kompetentnosti, skrbeli smo za to, da je delal brez strahu, v prijaznem sodelovalnem odnosu, da ni bil ponižan in zavrnjen v svoji skrbi in nemoči. Varovali smo spoštljivo in odgovorno zavezništvo v prijaznih odnosih. Varovali smo njegov občutek lastne vrednosti, ker smo ga podpirali pri uspešnih oblikah učenja. Podpirali smo njegov pogum za spremembe, nove oblike učenja. Podpirali smo ga, da zdrži negotovost in nemoč, tako da smo soustvarjali uspešne rešitve. Skupaj z njim smo proslavljali vsak uspeh.

Skrbno branje vseh zapisov izvornih delovnih projektov pomoči jasno pokažejo, kako trdo so delali učenci – vseh osemnajst! Učenci so bili v središču, oni so na svoj enkratni način znali in mogli opraviti delo. Nismo jih pustili same, podpirali smo jih v njihovih prizadevanjih, a oni so kazali pot vsem nam.

Pri miru smo jih pustili, ko smo se naučili, kako se moramo ustaviti na meji, ki so jo učenci znali postaviti zase. To je meja, ko odrasli spremenimo soustvarjanje v prepričevanje. Spomnim se pogovora z učencem, ki je odločno odklonil pomoč očeta. Ni hotel delati z njim in pika. Oče se je ponujal in smo se zapeljali v prepričevanje. Odrasli – starši, učitelji, raziskovalke, vsi smo imeli predloge, kako bi si olajšal ali organiziral učenje K sreči smo se morali ustaviti in res pustiti učenca pri miru, da je sam našel način, kako se bo rešil iz slabih ocen pri biologiji. Odločil se je, da bo sam, brez pomoči. In uspelo mu je.

Odločitev za spoštovanje otroštva je pomembna: moramo se odločiti in se začeti učiti skupaj z otroci. Ponavljam: ni običajno, še ni na programu.

Kako soustvarimo učno pomoč, tako, da spoštujemo otroštvo? V delovnem odnosu, kjer nastajajo individualni projekti pomoči (Čačinovič Vogrinčič, 2008, 2011). To pomeni upoštevati prav vse elemente: dogovor o sodelovanju, instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev, osebno vodenje (spoštljiv in odgovoren zaveznik, eksperta iz izkušenj!), etika udeležnosti zagotavlja sodelovanje vseh, ki jih učenec potrebuje. O tem, da je delo iz perspektive moči pogoj za soustvarjanje pomoči ni več dvoma, kot ni dvoma v pomen sedanjosti in soustvarjanja znanja za ravnanje.

Procesi podpore in pomoči učencem v našem projektu in vse moje delo v teh dolgih letih mi dokazujejo, da je koncept delovnega odnosa dober okvir za varovanje glasu učenca in

procesa soustvarjanja vseh udeleženi. Zato mislim, da se ga moramo naučiti, ga usvojiti tako, da smo v njem udobno nameščeni. In delati.

Dogovor o sodelovanju vsakokrat prepreči, da bi kar zdrsnili v delo, ne da bi si povedali, da začenjamo in ne da bi si povedali, kje smo in kaj dobrega, se je zgodilo, da bi se lahko soočili tudi s slabim. Soustvarjanje rešitev se začne, ko učenec opredeli problem na *instrumentalni* način, torej tako, da začne raziskovanje želenih izidov in razmislek o lastnem prispevku. V procesu soustvarjanja rešitev je že sporočilo upanja na spremembo.

Delovni odnos je *oseben odnos*. To je poudarek, ki ga prinašamo v šolo. Oseben je v odgovorni zavzetosti. Skrb in podpora, ki jo potrebuje učenec z učnimi težavami, ne more biti neosebna. V šoli učitelj učenca vodi k dobrim izidom – k uspešnem učenju ali omilitvi težave. Pomembna izkušnja učenca, da je spoštovan, je lahko samo osebna izkušnja v dialogu in sodelovanju z učiteljem in sošolci. V procesu osebnega vodenja odrasli ustvarjamo varovalne dejavnike za otroke, ko soustvarjamo izkušnjo, da skrbimo zanje in jih podpiramo, ko jim zagotavljamo, da se jih sliši, ko jim sporočamo, da pričakujemo spremembe v dobrem in vztrajno delamo na so – raziskanih želenih in možnih korakih.

Etiki v šoli ali etiki učitelja se dodaja *etika udeleženi* v raziskovanju in soustvarjanju pomoči ali znanja, ki nastaja. Etika udeleženi je temeljni koncept nove paradigme v odnosih soustvarjanja pomoči in učenja v šoli: Učitelj ni več edini posestnik resnice, tudi odrasli v izvornem delovnem projektu pomoči nismo edini posestniki resnice - resnicam odraslih dodajamo resnico učenca. Zato potrebujemo prijazen in spodbuden delovni odnos podpore, v katerem se resnično soustvari novo znanje.

Vsi izvorni delovni projekti pomoči so temeljili na *perspektivi moči*, skrbno smo so raziskovali in razvijali dobre izkušnje, uspešne rešitve, dobre predloge, znanje, talente. Pa tudi hrepenenja, sanje o uspehu, vizije. Pogosto smo uporabljali metaforo o pol polnem kozarcu, ki je tudi pol prazen. Najprej smo skupaj raziskali kaj že imamo v kozarcu, kaj že učenec zna, kakšne dobre izkušnje ima, kdo mu je že učinkovito pomagal, kaj je drugače, ko mu gre pri matematiki dobro. Učencem je bila prisposoda vseč, bila je uporabna.

Ne morem, da ne bi v podporo tako v temelju nujnem ravnanju iz perspektive moči spet enkrat navedla meni tako ljubi citat D. Saleebeya (1997: 3), a že tako, da sem besede socialni delavec in klient nadomestila z besedama učitelj in učenec.

”Praksa, ki temelji na perspektivi moči, pomeni, da bo vse, kar delaš kot *učitelj*, utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti *učenčev* moč in vire, ko mu pomagaš, da doseže svoje cilje, uresniči svoje sanje in razbije okove oviranosti in nesreč.”

V podkrepitev še meni prav tako ljubo za šolo prilagojeno misel Harlene Anderson (2007, str. 35), ki pravi »Kako lahko *učitelji praktiki* ustvarijo take odnose in pogovore s svojimi *učenci*, da omogočijo vsem udeležencem dostop do lastne ustvarjalnosti in razvijajo možnosti tam, kjer se je prej zdelo, da jih ni?«

Koncept delovnega odnosa je učinkovita opora *ravnanju* v *sedanjosti* in pisali smo o tem, kako pomembno je, da varujemo

čas učencem. Skrbno ravnanje v sedanjosti nikakor ne pomeni nespoštovanje preteklosti. Preteklost je pomembna, a v procesu dela nas zanimajo predvsem dobre pretekle izkušnje in uspešne izjeme v ravnanju z učno težavo.

Znanje za ravnanje odnosu med učiteljem in učencem pomeni, da učitelj pove, pojasni, kaj želi, kaj predlaga, kaj vidi, pa tudi, kako pomaga, na način, da je učencu razumljivo in preverljivo.

V delovnem odnosu lahko uporabimo elemente kratke, v rešitev usmerjene družinske terapije (Čačinovič Vogrinčič, 2008). Če se osredotočimo na uspeh, se bodo dobre spremembe zgodile. Osredotočiti se moramo na to, kar bo dobro za učenca in ne na njegove motnje in napake. Kolikokrat ste lahko razbrali v tem zapisu: že govor o rešitvah (glej instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev!) prinese spremembe. A ta zavesten premik od govora o problemu k govoru o rešitvah zahteva odločitev, napor in prakso. In spremembe imajo to čudežno lastnost, da izzovejo še več sprememb. Raziskovanje izjem je še en pomemben vir soustvarjanja rešitev. Dobre izkušnje, uspeh pri biologiji, ki se je učenec bolj bal kot slovenščine, so dober vir za uspešno učenje slovenščine. Pogosto naši učenci svojih virov niso poznali, niso jih poznali starši. Pri delu smo se tudi skupaj naučili, da nikoli ne govorimo o negativnih ciljih Ne »nočem dobiti cveka iz matematike«, temveč »hočem dobiti trojko iz matematike«.

V naše pogovore smo vnesli jezik socialnega dela (Čačinovič Vogrinčič 2010). V odnosu smo govorili na način soustvarjanja pomoči. Govorili smo jezik, ki je ubesedil posebnosti procesov pomoči in sam koncept pomoči na način, da opiše ravnanje: govorili smo o soustvarjanju pomoči, o delovnem odnosu, o izvornih delovnih projektih pomoči. Uporabljali smo jezik sprememb, saj smo vedno skupaj ubesedi uresničljivo, najmanjši možni korak v smeri želenih zidov. Varovali smo spoštovanje otroštva kot spoštljivi in odgovorni zavezniki učencev, ki so za nas bili eksperti iz izkušenj v procesih pomoči. Dosledno smo govorili iz perspektive moči, v procesu pomoči in podpore se raziskujejo viri.

Zaključek

Vseh naših osemnajst učencev je uspelo. Vstopili so v delovni odnos in trdo delali. Izboljšal se je njihov uspeh, a izboljšala se je tudi kvaliteta njihovega življenja. Pa ne samo življenje učencev, tudi staršev, učiteljev, svetovalnih delavcev in nas raziskovalcev. Skupaj smo soustvarili možnost za to, da so delali z vsem srcem, kot bi rekel Jorge Bucay (2011). Verjamem, da prav vsakemu učencu pripada možnost, da z vsem srcem poskusi znova.

Učenje je sodelovalna in soustvarjalna praksa, ki poveže učitelja in učence v učečo se skupnost, ki raziskuje in ustvarja nova znanja. Soustvarjanje učenja v pogovoru omogoča premik od običajne predaje znanja od učitelja k učencu in nazaj, k izkušnji, da je znanje skupna, soustvarjena last. Definicija znanja ni samo ena, učiteljeva, ki jo mora učenec prevzeti. Učenje ni več zgolj individualen proces, ki je namenjen samo posamezniku, temveč je hkrati tudi dragocena vaja v sodelovanju. Učeča se skupnost omogoča raziskovanje pluralnosti znanja in dragoceno izkušnjo sodelovanja in

bogastva raznolikosti. Slišijo se vsi glasovi v razredu, dela večglasna učeča se skupnost.

Vsak otrok se uči iz svoje izkušnje, uči se od drugega in uči druge! Tako nastajajo fantastične sestavljanke raznolikega, usvojenega in uporabnega znanja. Učitelj se pridruži učencu, učenec se pridruži drugemu učencu, učenec se pridruži učitelju. Vse je tu: poslušati, slišati, pogovarjati, odgovarjati. Vse nujne elemente za ta premik že imamo: etiko udeležnosti in paradigmo moči. Za novo tisočletje mora šola prinesiti dragoceno izkušnjo spoštovanja otroštva, sodelovanja in odprtosti k prihodnosti, ki jo je treba ustvariti, in to s sodelovanjem, ki je soustvarjanje. Sodelovanje, ki je smiselno, je temeljna izkušnja, ki jo potrebujemo za življenje v svetu. Tudi iz naših raziskav smo se naučili, da je izkušnja sodelovanja učinkovitejša in lepša pot do znanja kot je tekmovanje vseh proti vsem.

To je etika udeležnosti v razredu! Tudi učitelj nima končne besede, ker svojemu prispevku dodaja odzive vsakega učenca, jih uči, da skupaj razmišljajo, da drug drugega spodbujajo in poslušajo. Tako vsak udeleženi v procesu učenja znanje, ki ga raziskuje in pridobiva, širi s razumevanjem in izkušnjami vseh, ki se učijo skupaj.

Literatura

1. H., Anderson., Gehart D. (ur.) (2007). Collaborative Therapy. New York, London : Routledge.
2. Braunmuhl, E. von (1979). Zeit fur Kinder. Frankfurt amMain: Fischer.
3. Čačinovič Vogrinčič, G. (2002), Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. Socialno delo, 41 (2): 91–97.
4. Čačinovič Vogrinčič, G. (2006), Socialno delo z družino. Ljubljana. Fakulteta za socialno delo.
5. Čačinovič Vogrinčič, G.(2008), Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
6. Čačinovič Vogrinčič, G. (2010), Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela. Revija Socialno delo, 49/4.
7. Čačinovič Vogrinčič, G. (2011), Soustvarjanje v delovnem odnosu: izvorni delovni projekt pomoči. V: Šugman Bohinc, L. (ur.) Učenci z učnimi težavami, Izvirni delovni projekt pomoči. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Ministrstvo za šolstvo in šport.
8. Čačinovič Vogrinčič, G. (2013) Spoštovanje otroštva. V:Kodele, T., Mešl, N. Otrokov glas v procesu učenja in pomoči. Ljubljana: zavod RS za šolstvo.
9. Hoffman, L. (1994), A Reflexive Stance for Family Therapy. V: Sh. McNamee, K. J. Gergen (ur.), Therapy as Social Construction. London: Sage. (7–24).
10. Kodele, T., Mešl, N. (2013), (ur.), Otrokov glas v procesu učenja in pomoči. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
11. Koncept dela Učne težave, programski svet Republike Slovenije (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo.
12. Loreman, T. (2009) Respecting Childhood.london, New York: Continuum.
13. Magajna, L. (2008), (ur.) Učne težave v osnovni šoli, Problemi, perspektive, priporočila Ljubljana: ESS, Ministstvo za šolstvo in šport, Zavod SRS za šolstvo.
14. D. Saleebey (1997), The Strength Perspective in Social Work Practice. New York: Longman.
15. Šugman Bohinc, L. (ur.) (2011), Učenci z učnimi težavami, Izvirni delovni projekt pomoči. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Fakulteta za socialno delo.